

In the article the structural and functional model of students' communicative-conflictological competence in the higher educational space multicultural environment is developed, the components (motivational-value, cognitive- evaluative, conative-active) and the levels of development (high, medium, low) are determined. The empirical indicators of students' communicative-conflictological competence degrees (unproductive, productive, and creative) are defined in accordance with the functioning peculiarities of the certain components; the differentiation of the sample is carried out.

A comprehensive socio-psychological program for the students' communicative-conflictological competence development in the higher educational space multicultural environment was proposed; the program included diagnostic, informative and content-based and correction-development components with the involvement of psychological and organizational technologies, innovative forms of information and interactive techniques, and the efficiency of it was proved.

The socio-psychological conditions to optimize the students' communicative-conflictological competence development in the higher educational space multicultural environment at the macro-, meso- and micro- levels are shown.

Key words: *personality, communicative competence, multicultural educational space, socio-psychological conditions of the communicative competence development.*

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Смирнова Олена Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Ахтирська Юлія Ігорівна – педагог-організатор загальноосвітньої середньої школи I-III ступенів № 8, м. Северодонецьк.

УДК 159.92

Каширіна Є.В., Сотнікова К.К.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ У ФОРМУВАННІ ЕТАЛОНІВ ЖІНОЧНОСТІ В ЮНОСТІ

У статті розглянуто соціальні інститути та розкрито сутність головних чинників щодо формування еталонів жіночності в юності. Встановлено, що процес сучасного соціального розвитку особистості

пересічного українця обумовлюється ситуацією докорінних соціальних змін: трансформацією суспільних цінностей, формуванням нових демократичних ідеалів, підвищенням рівня соціальних вимог до особистості як суб'єкта соціальної взаємодії.

Ключові слова: жіночність, маскуліність, самооцінка, психологічна стать, соціальний інститут, статева ідентичність, статеворольова соціалізація, фемінність.

Постановка проблеми. Статева ідентичність починає формуватися оточуючими з народження дитини, коли на підставі будови її зовнішніх статевих органів визначається її стать за паспортом. Саме з цього починається процес гендерного соціалізації, в ході якої дитину цілеспрямовано виховують таким чином, щоб вона відповідала прийнятним у даному суспільстві уявленням про «чоловіче» і «жіноче». Отже, на підставі існуючих у суспільстві еталонів формуються уявлення дитини про власну статево-їдентичність та роль, її поведінка, а також самооцінка [1].

В основі психологічного механізму статевої соціалізації лежить система образів: «образів-еталонів», «образів-орієнтирів», «образів відображень» і «образів-ідей» чоловіків і жінок різного віку, а також «образів Я». Саме така взаємодія організує процес ідентифікації особистості (психоаналітична теорія), і соціальні підкріплення (теорія соціального навчання), і усвідомлення статевої соціальної ролі (теорія когнітивного розвитку), і соціальні очікування (нова психологія статі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи проблему соціальних інститутів та формування жіночності в юності вченими представлені канони традиційної, істинної жіночності, визначені ознаки, риси, властивості справжньої жіночності з погляду традиційності підходу до її визначення. Основними характеристиками істинної, традиційної жіночності є наступні: привабливість, акуратність, охайність, м'якість, доброта, поступливість ніжність, скромність, терплячість, покірність, слухняність, ввічливість, довірливість, соціальна пасивність; вміння: гладити, прати, готувати, доглядати за собою, виховувати дітей; в плані соціального статусу – бути «берегинею домашнього вогнища» і тощо.

До показників сучасної жіночності, на думку С. Л. Алмазова, відносять такі: твердість, рішучість, стійкість, цілеспрямованість, самостійність, незалежність, рівність у відносинах з протилежною статтю, соціальна активність, вміння відстоювати власну думку, освіченість, «впровадження» в усі сфери діяльності. Аналізуючі дані психологічні показники ми виділяємо їх суперечливість й іноді протилежність [8].

Проблемами розвитку психологічної статі займалися багато вчених-класиків психології: З. Фрейд, К. Г. Юнг, С. Гроф, К. Хорні, Д. Б. Міллер, С. Бем, а також би сучасні вчені, зокрема І. С. Кон, Є. П. Льїн, А. А. Чекаліна, Т. В. Андрєєва, О. С. Кочарян, Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи та багато інших.

Поняття жіночність і жінка аж ніяк не ідентичні. Проблема, яка стосується жіночності та її поведінкового вираження по суті міждисциплінарна; сучасне розуміння жіночності різнорідно, багатоаспектне, не має чітко окреслених меж: від патріархально-традиційного розуміння, пов'язаного із залежністю, слабкістю, смиренням, до активно-агресивного, що включає установки на ініціативність, домінування, силу. Жіночність не може бути детермінована тільки біологічною статтю, в її вираженні значимі психологічні, соціально-психологічні та соціальні позиції жінки (і чоловіки), це продукт історичних, культурних і суспільних інститутів. Дослідники відзначають їх суперечливий характер, пов'язаний зі збереженням «вираженого традиціоналізму і патріархату при розвитку системних модернізаційних процесів». Як бачимо, досить багато аспектів щодо розуміння сутності сучасної жінки її жіночих якостей, розвитку її можливостей та особливостей формування її внутрішнього світу все ще залишаються поза увагою дослідників.

У теоретичних побудовах багатьох психологів співвідношення чоловічого і жіночого в особистості є системоутворюючим компонентом теорії (А. Адлер, А. Ананьєв, О. Вейнінгер, Ж. Піаже, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та інші). Активно проблема чоловічого і жіночого в особистості досліджується і сучасними психологами, такими як Т.В. Бендас, Т. Е. Зінгер, Є. П. Льїн, І. Кон, І. Клєцина, Л. Н. Ожегова, П.П. Фетіскін, С. Бем, Ш. Берн.

Фемінність – це етична та біологічна категорія, що означає сукупність особистісних, естетичних та соціально-психологічних якостей, які зумовлені особливостями гормональної системи жінки, об'єктивно притаманні, а також очікуються від жінки, зокрема такі як: емоційність, ніжність, вразливість, щирість, відвертість у прояві почуттів, краса, привабливість, шарм, незважаючи на суспільну думку, що викликає у чоловіка бажання захоплюватися, оберігати та захищати жінку.

Дослідження в рамках «жіночої психології» відчують на собі вплив західної феміністської ідеології та вітчизняної фемінології. Представники цього напрямку, як правило, поділяють погляди психологів-феміністок про те, що жіночий психологічний склад, жіноча психологія, відрізняючись від чоловічої, є психологією більш досконалою [10].

Мета статті – розкрити особливості соціальних інститутів та розглянути сутність головних чинників щодо формування еталонів жіночності в юності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У розумінні психологічного феномена «жіночність» мають місце різні підходи: «від патріархально-традиційного розуміння, пов'язаного із залежністю, слабкістю, смиренням, до активно-агресивного, що включає установки на ініціативність, домінування, силу».

Виділяють наступні компоненти, складові поняття «жіночність»: риси характеру, що відображають ставлення до людей (чуйність, уважність, чуйність); якості, пов'язані з виконанням подружніх і батьківських ролей жінок; особливості зовнішнього вигляду (краса, елегантність, акуратність); інтелектуальні особливості, інтереси; комунікативні здібності.

На формування жіночності впливають різні соціальні інститути, відео та кіномистецтво, засоби масової інформації, політичні процеси, громадська думка. Однак найбільш важливим інститутом формування жіночності є сім'я: її склад, психологічний клімат, відносини, які складаються у дівчинки з батьками.

Первинне уявлення про власну статеву приналежність формується у дитини вже в півтора року, причому саме це знання займає місце найбільш стійкого і стрижневого компонента самосвідомості. З віком гендерна ідентичність розвивається, відбувається розширення її обсягу і ускладнення структури. Дворічна дитина знає свою стать, але ще не може визначити причини свого вибору [11].

У 3-4 роки вона вже здатна усвідомлено визначати стать оточуючих людей, але найчастіше пов'язує її із зовнішніми, випадковими ознаками, крім того, статеву приналежність вважається дітьми даного віку змінною характеристикою. Незворотність статевої приналежності усвідомлюється дітьми приблизно до 6-7 років, що супроводжується посиленням статевої диференціації поведінки і установок.

У зв'язку з соціальним прогресом і демократизацією статевих відносин статей стираються кордони між «чоловічими» і «жіночими» професіями, спільне навчання і робота змінюють і нормативні уявлення про чоловічі і жіночі статеві ролі, нівелюють відмінності, що здавалися раніше «природними».

Зміни ці відбуваються досить швидко і викликають у багатьох людей адаптивну напругу, що супроводжується психологічним дискомфортом. Чоловіки і жінки звинувачують один одного у втраті рис, які традиційно характеризували кожную стать, між ними виникають розбіжності щодо того, які якості повинні характеризувати чоловіків і жінок на сучасному етапі розвитку нашого суспільства.

Великий вплив на формування жіночності у дівчаток надає жіноча ідентичність власної матері, яка в «будь-якому випадку стає основою для наслідування або антинаслідування. Деяким першим і одночасно більше

близьким і значущим зразком жіночності. Залежно від характеру сімейних взаємин по мірі дорослішання дівчинка так чи інакше ідентифікує себе з матір'ю, вбираючи її установки і переконання з приводу жіночності та сексуальності» [15].

Сімейні умови, соціальний статус, рід занять, матеріальне становище у сім'ї, рівень освіти батьків в значній мірі впливають на розвиток еталонів статевої поведінки у дівчат. Окрім цього великий вплив надає вся внутрішньо-сімейна атмосфера [12]. Дуже важливою областю статевого виховання є формування еталонів мужності та жіночності. Саме в юнацькому віці відбувається завершальний етап у формуванні рольових позицій чоловіків та жінок. У дівчат спостерігається посилення інтересу до власної особистості та відповідно до осіб протилежної статі. У юнаків на перший план виходять сила та мужність, що провокує постійні експерименти у власній поведінці, загостреній оцінці вчинків протилежної статі та успіхів однолітків [12].

Формування еталонів мужності та жіночності починається з перших днів життя дитини. Однак найбільш інтенсивно воно виявляється в підлітковому та юнацькому віці, коли засвоєне на попередніх етапах починає перевірятися та уточнюватися в ході природного спілкування з особами протилежної статі.

На сучасному етапі суспільного розвитку посилюється інтерес до внутрішнього світу людини, усвідомлення особистістю самої себе своєї статі в усій багатогранності своїх індивідуальних особливостей, усвідомлення своєї сутності й місця в системі численних суспільних зв'язків.

В юнацькому віці інтенсивно розвивається сприймання себе як людини певної статі, яка в зв'язку з цим має специфічні потреби, мотиви, форми поведінки, ставлення до представників іншої статі.

Статеворольова соціалізація здійснюється завдяки таким факторам, як: а) диференціальне посилення, коли прийнятна гендерно-рольова поведінка заохочується, а неприйнятна - карається соціальним несхваленням; б) диференціальне наслідування, коли людина вибирає статево-рольові моделі в значущих йому групах - в сім'ї, серед однолітків, у школі тощо і починає наслідувати прийнятну там поведінку. Як правило, суспільство, яке формує статево-рольові та ідентичні, у вихованні чітко орієнтується на стандарти фемінінності і маскуліності.

Психологічними механізмами гендерної соціалізації є: процес ідентифікації (психоаналітична теорія); соціальні підкріплення (теорія соціального навчання та статевої типізації); усвідомлення, розуміння статевої соціальної ролі (теорія когнітивного розвитку); соціальні очікування (нова психологія підлоги); гендерні схеми (теорія гендерної схеми). У окремо кожен з

цих механізмів навряд чи може пояснити гендерну соціалізацію. Тому тут існує декілька варіантів пояснень.

Виділяються дві фази статевої соціалізації: 1) адаптивна (зовнішнє пристосування до існуючих гендерних відносин, нормам і ролям), 2) інтеріоризації (внутрішнє засвоєння чоловічих і жіночих ролей, гендерних відносин і цінностей). До основних соціалізуючих чинників (агентам) належать такі соціальні групи і контексти: родина, однолітки, інститут освіти, ЗМІ, робота, клуби за інтересами, церква. До внесемейного джерелам статевої соціалізації також відносяться дитяча література та іграшки .

Вже в 3 роки діти з упевненістю відносять себе до чоловічої або жіночої статі. У цей час діти починають помічати, що чоловіки і жінки намагаються по-різному виглядати, займаються різною діяльністю і цікавляться різними речами. До 7 років, а нерідко вже в 3-4 роки, діти досягають гендерної константності - розуміння того, що гендер постійний і змінити його неможливо.

Батьки спілкуються з дітьми так, щоб пристосувати їх поведінку до прийнятих в суспільстві нормативним очікуванням. Хлопчиків заохочують за енергію і змагання, а дівчаток - за слухняність і дбайливість, поведінка ж, не відповідна статево рольовим очікуванням, викликає негативні санкції. Батьки ставляться до дитини, виходячи зі своїх уявлень про те, якою має бути дитина даної статі.

Адаптація дитини до нормативних уявлень батьків може відбуватися по-різному. Батьки прагнуть навчити дітей долати те, що вони вважають її природними слабостями. Наприклад, якщо батьки вважають, що хлопчики за природою агресивні, вони можуть витратити більше зусиль на те, щоб контролювати агресивну поведінку синів, а дочкам, навпаки, допомагають долати передбачувану природну боязкість. Мати або батько вважають поведінку, «природною» для даної статі, неминучою і не намагаються її змінити; тому хлопчикам сходять з рук пустощі, за які дівчаток карають [13].

Статева типізація - це результат переробки інформації за гендерною схемою, тобто готовність засвоювати інформацію про себе в контексті понять «чоловіче - жіноче». Статева типізація як процес придбання переваг, навичок, установок, поведінки, відповідних статі, відбувається в результаті процесу гендерної схематизації.

Гендерна схематизація - це узагальнена і натренована когнітивна готовність дітей кодувати і організовувати інформацію про себе та інших відповідно культурним визначенням «чоловіче - жіноче».

Гендерна схема - це когнітивна структура, мережа асоціацій, яка функціонує як передбачена структура. Іншими словами, вона заздалегідь налаштована на те, щоб шукати і групувати інформацію. Поведінка,

характеристики, культурні символи спонтанно сортуються на категорії "чоловіче - жіноче". Процеси схематизації інформації високо вибагливі і дозволяють індивіду групувати структури і значення величезної безлічі входять стимулів.

У процесі побудови своєї статевої ідентичності першим орієнтиром для дитини є мати або особа, яка безпосередньо займається її вихованням. При цьому головну роль відіграє поведінка матері або особи, що виховує, тобто те, що дитина безпосередньо спостерігає.

Сформульований С.Л. Рубінштейном принцип єдності психіки і діяльності, свідомості і діяльності має велике значення для розуміння генезису «концепції - Я» особистості, освоєння нею статевих ролей. Оскільки у становленні особистості чоловіка чи жінки суспільний і особистісний досвід невід'ємні один від одного, тому соціальні умови формування статевої ідентичності і Я-індивідуальне знаходяться тісному зв'язку, а завдяки діяльності в тому числі і творенні власної гендерної ролі, індивід соціалізується і розвиває своє власне «Я».

С.Л. Рубінштейн писав: «Я» - це не свідомість, не психічний суб'єкт, а суб'єкт - людина, яка володіє свідомістю, наділена свідомістю, точніше людина, як свідомо істота, яка усвідомлює світ, інших людей, самого себе. Самосвідомість - це не усвідомлення свідомості, а усвідомлення самого себе як істоти, усвідомлюючи світ, і змінюючи його - як суб'єкта в процесі його діяльності, практичної і теоретичної, діяльності усвідомлення в тому числі».

Безперервний характер розвитку самосвідомості, вікова стадіальність, спадкоємність ліній онтогенезу дає підстави розглядати становлення гендерної самосвідомості поступово розгортаючи у часі психічним процесом, що характеризується все більш ускладненими формами самопізнання.

У зв'язку з важливістю ролі суб'єкта самосвідомості для дослідження особливостей становлення гендерної ідентичності, постає необхідність аналізу етапів розвитку статевої самосвідомості і її центральної складової - Я-концепції, адже вона акумулює в собі все те, що й найбільш важливим для особистості на кожному з періодів її розвитку стверджує І.Д. Бех.

Саме статева самосвідомість, яка розглядається як єдність когнітивного, афективного і поведінкового компонентів, визначає потреби, мотиви, ціннісні орієнтації, форми поведінки людини як статевої істоти. Адекватна статева самосвідомість, яка свідчить про багатий внутрішній духовний світ, усвідомлення і збагачення своїх особистісних якостей, свободу від упереджень у ставленні до представників іншої статі, відповідальне ставлення до партнерських стосунків і почуття кохання, прийняття свого тілесного «Я», формуються під впливом соціального оточення протягом всього життя [14].

Особливості реалізації гендерної ролі у жінки пов'язані з узгодженістю когнітивного та емоційного компонентів. При їх низькій узгодженості реалізація ієрархії гендерних ролей пов'язана більше з когнітивним, ніж з емоційним вибором (не подобається, але роблю). При високій узгодженості когнітивного та емоційного компонентів реалізовані гендерні ролі емоційно приймаються (роблю те, що подобається).

Закономірність прийняття особистісної ієрархії гендерних ролей жінок молодшого покоління обумовлена інтеріорізованою гендерною ієрархією старшого покоління, спостережувана молодшим поколінням на рівні патернів гендерної поведінки старших жінок у родині.

Характеристики гендерної самосвідомості жінок є відображенням загально-культурних умов, характерних для даних умов і часу, які проявляються в переважанні маскулінності в сприйнятті себе як жінок в поєднанні з ідеальними уявленнями про фемінінність жінок і маскулінності чоловіків.

Наукові дослідження вказують на велику роль сім'ї, яка може бути значніше впливу загально-культурних умов. У сім'ях основним орієнтуючим чинником для побудови власного співвідношення маскулінності - фемінінності є образ Я матері. Важливими чинниками є також характери образів Чоловіка і Жінки: в сім'ях, де образ Жінки має позитивний відтінок, сильніше виражена фемінінність, а в сім'ї, де образ Чоловіка - маскулінність.

При трансляції маскулінності-фемінінності в сім'ї відіграють роль такі фактори: участь у процесі виховання старшої жінки, особистісні особливості вихователя і вихованців, емоційні характери образів Я, Жінки і Чоловіка, маскулінність як чинник незалежності або фемінінність як чинник залежності від громадської думки.

Підводячи підсумки по даній частині дослідження відзначимо, що роль сімейних факторів у розвитку статевої ідентичності жінок проявляється в домінуючому впливі патернів гендерної поведінки старших жінок сім'ї різного ступеня споріднення на вибір гендерної ієрархії молодших. Тип статевої ідентичності жінки прямо залежить від переважаючого характеру емоційної забарвленості образів свого і протилежної статі: у сім'ях з позитивним образом Жінки сильніше виражена фемінінність, з позитивним образом чоловіка – маскулінність [9].

Висновки. На нашу думку, на підставі проведеного аналізу можна констатувати, що головну роль у психологічному процесі відіграють статевої ідентичності уявлення. Вони безпосередньо впливають на формування статевої ідентичності, виступаючи когнітивною структурною частиною цих елементів психологічної статі. На основі статевої ідентичності уявлень (стереотипів), засвоєння статевої ідентичності формується статева

самосвідомість індивіда - усвідомлення себе чоловіком чи жінкою і необхідності виконання відповідних соціальних ролей.

Найбільш значущими сімейними чинниками, що зумовлюють статевою рольову ідентичність жінок в сім'ях, є трансльовані старшими жінками в сім'ї патерни статевою рольової поведінки. Особливості реалізації гендерної ролі у жінки пов'язані з узгодженістю когнітивного та емоційного компонентів.

Література

1. Алексеева А. В. Психологічна стаття – як чинник становлення особистісної ідентичності у юнацькому віці / А. В. Алексеева: дис. канд. психол. наук: 19.00.07.К., - 2006, - 19 с.
2. Андреева И.Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта / И.Н. Андреева // *Вопр. психологии.* – 2007. – № 5. – С. 57 – 65.
3. Арканцева Т. А. Гендерные аспекты родительско-детских отношений: учеб. пособие / Т. А. Арканцева; М.: Изд-во Московского психолого-социального института, 2006. — 61 с.
4. Бестужев - Лада И. В. Ступени к семейному счастью / И. В. Бестужев - Лада.- М. : Мысль, 1988. - 301 с.
5. Брюханова О. В. «Женственность» и проблема самоопределения национальной культуры в философии всеединства: Дис. . канд. филос. наук.: 24.00.01 / О. В. Брюханова. М., 1999. - 173 с.
6. Кісь О. Р. Жінка в українській селянській сім'ї другої половини ХІХ - початку ХХ століття: гендерні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.05 / Оксана Кісь. – Л., 2002. – 20 с.
7. Коновалов Д. О. Гендер і національний суб'єкт : конструювання маскулінності в контексті пострадянської України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : 09.00.04 / Д. О. Коновалов. – Х., 2005. – 22 с.
8. Мінігалієва М. Р. Гендерні проблеми дорослості: цінності, способи розуміння себе і світу, моделі спілкування // *Психологія зрілості і старіння* / М. Р. Мінігалієва. - К. : Просвіта, 2001. – С. 142.
9. Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник / В. В. Москаленко - Київ. центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
10. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія / В. М. Поліщук. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – С. 172.
11. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко. – К. : Просвіта, 2001. – С. 248.
12. Цокур О. Основи гендерного виховання / О. Цокур, І. Іванова // *Гендерний розвиток у суспільстві : конспекти лекцій.* – 2-ге вид. – К. : ПЦ "Фоліант", 2005. – С. 183–223.

13. Чеботарьова І. В. Формування якостей господині у дівчат-підлітків у позакласній роботі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / І. В. Чеботарьова. – Луганськ, 2006. – 20 с.

14. Чекалина А. А. Гендерная психология: учебное пособие / А. А. Чекалина. - М. : «Ось-89», 2006. - 256 с.

15. Штылева Л. В. Фактор пола в образовании: гендерный поход и анализ / Любовь Васильевна Штылева – М. : ПЕР СЭ, 2008. – 316 с.

Транслітерація

1. Alekseeva A. V. Psihologichna stat' – yak chinnik stanovlennya osobistisnoï identichnosti u yunac'komu vici / A. V. Alekseeva: dis. kand. psihol. nauk: 19.00.07.K., - 2006, - 19 s.

2. Andreeva I.N. Predposylki razvitiya ehmocional'nogo intellekta / I.N. Andreeva // Vopr. psihologii. – 2007. – № 5. – S. 57 – 65.

3. Arkanceva T. A. Gendernye aspekty roditel'sko-detskih otnoshenij: ucheb. posobie / T. A. Arkanceva; M.: Izd-vo Moskovskogo psihologo-social'nogo instituta, 2006. — 61 s.

4. Bestuzhev - Lada I. V. Stupeni k semejnomu schast'yu / I. V. Bestuzhev - Lada.- M. : Mysl', 1988. - 301 s.

5. Bryuhanova O. V. «ZHenstvennost'» i problema samoopredeleniya nacional'noj kul'tury v filosofii vseidinstva: Dis. . kand. filosof. nauk.: 24.00.01 / O. V. Bryuhanova. M., 1999. - 173 s.

6. Kis' O. R. ZHinka v ukrains'kij selyans'kij sim'i drugoi polovini XIX - pochatku XX stolittya: genderni aspekti : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ist. nauk : 07.00.05 / Oksana Kis'. – L., 2002. – 20 s.

7. Konovalov D. O. Gender i nacional'nij sub'ekt : konstruyuvannya maskulinnosti v konteksti postradyans'koï Ukraïni : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filosof. nauk : 09.00.04 / D. O. Konovalov. – H., 2005.– 22 s.

8. Minigalieva M. R. Genderni problemi doroslosti: cinnosti, sposobi rozuminnya sebe i svitu, modeli spilkuvannya // Psihologiya zrilosti i stariniya./ M. R. Minigalieva. - K. : Prosvita, 2001. – S. 142.

9. Moskalenko V. V. Social'na psihologiya: Pidruchnik / V. V. Moskalenko - Kiïv. centr navchal'noï literaturi, 2005, - 624 s.

10. Polishchuk V. M. Vikova i pedagogichna psihologiya / V. M. Polishchuk. – K. : Centr uchbovoi literaturi, 2010. – S. 172.

11. Skripchenko O. V. Vikova ta pedagogichna psihologiya / O. V. Skripchenko. – K. : Prosvita, 2001. – S. 248.

12. Cokur O. Osnovi rendernogo viovannya / O. Cokur, I. Ivanova // Gendernij rozvitok u suspil'stvi : konspekti lekcij. – 2-ge vid. – K. : PC "Foliant", 2005. – S. 183–223.

13. CHEbotar'ova I. V. Formuvannya yakostej gospodini u divchat-pidlitkiv u pozaklasnij roboti : avtofef. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : 13.00.07 / I. V. CHEbotar'ova. – Lugans'k, 2006. – 20 s.

14. CHEkalina A. A. Gendernaya psihologiya: uchebnoe posobie / A. A. CHEkalina. - M. : «Os'-89», 2006. - 256 s.

15. SHtyleva L. V. Faktor pola v obrazovanii: gendernyj pohod i analiz / Lyubov' Vasil'evna SHtyleva – M. : PER SEH, 2008. – 316 s.

Kashyrina E., Sotnikova K.

THE ROLE OF SOCIAL INSTITUTES IN FORMATION OF ETHNOLOGIES OF WOMEN IN YOUTH

The article deals with social institutions and discloses the essence of the main factors in the development of femininity standards in adolescence. It is established that the process of modern social development of the personality of ordinary Ukrainians is conditioned by the situation of radical social changes: the transformation of social values, the formation of new democratic ideals, an increase in the level of social requirements for the individual as a subject of social interaction.

Key words: womanhood, masculinity, self-esteem, psychological gender, social institute, gender identity, sex-role socialization, femininity.

Каширіна Євгенія Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк;

Сотнікова Катерина Костянтинівна – магістрант спеціальності «Соціальна робота» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк.